

OBNOVA (NOVACIJA) PREMA ZAKONU O OBVEZNIM ODNOSIMA

Mr. sc. Hrvoje Momčinović *

UDK: 347.435(497.5)
Pregledni znanstveni rad
Prihvaćeno: listopad 2012.

Prikazuje se institut obnove (novacije) prema rješenjima Zakona o obveznim odnosima. U prvom dijelu rada je obrađen pojam obnove te su prikazane pretpostavke za novaciju. Nakon toga govori se o sporazumima između suugovaratelja koji se ne smatraju obnovom. U nastavku se obrađuje razgraničenje obnove od sličnih instituta, a zatim pravni učinci valjanog ugovora o obnovi. U završnom poglavlju su sumirani rezultati analize izvršene u radu.

Ključne riječi: glavna činidba, novacija, obnova, pravna osnova.

I. UVODNE NAPOMENE

Prema Zakonu o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 35/2005 i 41/2008 - dalje: ZOO), obnova (novacija, lat. *novatio*) je ugovor između vjerovnika i dužnika kojim postojeća obveza prestaje i zamjenjuje se novom, s tim da novi ugovor ima različitu glavnu činidbu ili različitu pravnu osnovu.

Rad ćemo započeti prikazom pojma obnove i obradom pretpostavki za nju. U nastavku će biti riječ o sporazumima između ugovornih strana koji se ne smatraju novacijom. Nakon toga uslijedit će prikaz razgraničenja obnove od sličnih instituta. Napis će završiti obradom pravnih učinaka valjanog ugovora o obnovi i sažetkom teksta ovog rada.

* Mr. sc. Hrvoje Momčinović, sudac Ustavnog suda Republike Hrvatske u mirovini, Trg sv. Marka 4, Zagreb.

II. POJAM, PRETPOSTAVKE, RAZGRANIČENJE OD SLIČNIH INSTITUTA, UČINAK

1. Pojam obnove (novacije)

Pojam obnove određen je čl. 145. st. 1. ZOO-a, koji glasi: "Obnova nastaje ako se vjerovnik i dužnik suglase da postojeću obvezu zamijene novom i ako nova obveza ima različitu glavnu činidbu ili različitu pravnu osnovu." Obnova je, dakle, ugovor između vjerovnika i dužnika kojim se do sada postojeći obveznopravni odnos preinačuje zamjenjivanjem dosadašnje pravne osnove ili predmeta postojeće (stare) glavne obveze s novim obveznopravnim odnosom, zbog čega stara obveza prestaje i zamjenjuje je nova. Drugim riječima, novacijom se preinačuje pravni identitet još uvijek postojećeg pravnog odnosa i to prestankom stare glavne obveze i njezinim zamjenjivanjem s novom. Prema tome, novacija je jedan od mogućih načina prestanka obveza, a ujedno i način preinačenja obveznopravnih odnosa.¹

Promjena pravne osnove ili glavne činidbe može se dogoditi i izvanugovorno. No u našem pravnom poretku razumijeva se pod obnovom samo ona promjena koja se dogodila ugovorom. Tako i sudska praksa: "Osnovni uvijet za novaciju jest postojanje sporazuma između dužnika i vjerovnika o prestanku njihove postojeće obveze uz istodobno stvaranje nove obveze" (Vts-2227/94 od 25. listopada 1994.).

Novacija koja bi se dogodila izvanugovorno u našem pravnom poretku ne priznaje se. Moguće je, međutim, pretvaranje dosadašnjeg izvanugovornog odnosa u ugovorni odnos - npr. naknada štete prouzročena građanskim deliktom sporazumno se uredi ugovorom.²

¹ Tako i pravna književnost - v: Vedriš, M.; Klarić, P., *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 1998., str. 438; Vizner, B., *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima*, vlastita naklada, Zagreb, 1978., str. 1258 - 1259; Jakšić, S., *Obligaciono pravo*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1960., str. 474; Vuković, M., *Obvezno pravo* (knjiga II.), Školska knjiga, Zagreb, 1964., str. 366; Gorenc, V. i dr. (koautori: Ćesić, Z.; Kačer, H.; Momčinović, H.; Pavić, D.; Perkušić, A.; Pešutić, A.; Slakoper, Z.; Vidović, A.; Vukmir, B.), *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, RRiF-plus, Zagreb, 2005., str. 201.

² Vuković, *op. cit.* u bilj. 1, str. 366, 368; Vizner, *op. cit.* u bilj. 1, str. 1261.

2. Pretpostavke za obnovu

2.1. Uvodno

Pretpostavke za obnovu uređuju odredbe već citiranog čl. 145. st. 1., te odredbe čl. 146. i 148. ZOO-a. Prema tim odredbama, pretpostavke za obnovu jesu: 1) postojanje valjane stare glavne obveze, 2) volja stranaka da postojeću obvezu zamijene novom, 3) različitost glavne činidbe ili pravne osnove; 4) volja ugovaratelja (*animus novandi*). Ove pretpostavke moraju se kumulativno ispuniti.

2.2. Postojanje valjane (stare) glavne obveze

Bez valjanog postojanja postojeće (stare) obveze ne može doći do zamjenjivanja s novom obvezom. Drugim riječima: iako se novacijom ukida stara i osniva nova obveza, one nisu sasvim odvojene jedna od druge, jer je valjanost nove uvjetovana valjanošću stare obveze. Nije li u trenutku sklapanja ugovora o obnovi postojala prijašnja obveza, ugovor o obnovi nije valjan.

Prema odredbi čl. 148. st. 1. ZOO-a, obnova je bez učinka ako je prijašnja obveza bila ništetna ili već ugašena. Prijašnja obveza, dakle, nije postojala ako je bila ništetna, ili se do trenutka sklapanja ugovora o obnovi već ugasila iz bilo kojeg razloga (npr. ispunjenjem). Nepostojeća obveza (ništetna odnosno ugašena) ne može biti zamijenjena nekom drugom (novom obvezom).

Ako je prijašnja obveza bila samo pobojna, razlikuju se dvije situacije: a) dužnik je znao za taj nedostatak, ili b) dužnik nije znao da je stara obveza pobojna.

Ad a) “Ako je prijašnja obveza bila samo pobojna, obnova je valjana ako je to dužniku bilo poznato” (čl. 148. st. 2. ZOO-a). Znanje dužnika za taj nedostatak prijašnje obveze i sklapanje ugovora o obnovi konvalidira pobojnu obvezu. Sklapanjem ugovora o obnovi, a ne pozivajući se na pobojnost prijašnje obveze, dužnik se odrekao prava pobijati ugovor o obnovi.³

Ad b) Ako dužnik nije znao za pobojnost prijašnje obveze, pa sklopi ugovor o obnovi, ovlašten je zahtijevati poništenje ugovora o obnovi zbog pobojnosti

³ Vizner, *op. cit.* u bilj. 1, str. 1260.; Jakšić, *op. cit.* u bilj. 1, str. 471.; Gorenc, *op. cit.* u bilj. 1, str. 204.

prvobitne obveze. "Kad je ugovor o obnovi poništen, smatra se da nije bilo obnove i da prijašnja obveza nije ni prestala postojati" (čl. 149. ZOO-a).⁴

Zastarjela obveza nije ništetna ili već ugašena, jer dužnik može svoj zastarjeli dug namiriti ili priznati. Dosljedno tome, može ga i novirati.

2.3. *Volja stranaka da postojeću obvezu zamijene novom*

Vjerovnik i dužnik trebaju sporazumno ugovoriti da stvaranjem nove obveze prestaje dosadašnja (stara). Ovakvo ugovaranje nove obveze i njezino zamjenjivanje dosadašnjom obvezom je akt s dva pravna učinka: prestanak prijašnje obveze istodobno dovodi do nastanka nove, kao i obratno.

Ako se iz ugovora vidi da su ugovorne strane htjele da stara obveza prestane a da nisu osnovala novu, nema novacije - obveza je npr. prestala otpustom duga (čl. 203. ZOO-a).

2.4. *Različitost glavne činidbe ili pravne osnove*

Prema već citiranoj odredbi čl. 145., st. 1. ZOO-a, nova obveza mora se razlikovati od stare ili po glavnoj činidbi, ili po pravnoj osnovi.

Glavna činidba. Obnova nastaje ako nova obveza ima različitu glavnu činidbu. Kad u obvezi ima samo jedna činidba i ona se promijeni, nastala je novacija. To je npr. kad se suugovaratelji sporazumiju da prodavatelj umjesto prodanih 200 kg kukuruza preda kupcu 100 kg pšenice. Ako se obveza odnosi na dvije činidbe, glavnu i sporednu (npr. netko je dužan platiti glavnicu i kamate), novacija je nastala samo onda kad se promijenila glavna činidba (plaćanje glavnice), npr. "valjan je ugovor o novaciji kojim je umjesto dosadašnje obveze iz ugovora o zajmu, ugovorena obveza izgradnje kuće koja postaje vlasništvo ranijeg zajmodavca" (VSRH, Rev-696/00 od 17. XII. 2003.). Nema, međutim, zapreke da se uz glavnu činidbu promijeni i sporedna.⁵

⁴ Poblje o ništetnosti i pobjnosti ugovora vidi Momčinović, H., Nevaljanost ugovora - ništetni i pobjni ugovori prema Zakonu o obveznim odnosima, u: *Godišnjak. Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse*, Vol. 13, Organizator, Zagreb, 2006., str. 115 - 165.

⁵ Vuković, *op. cit.* u bilj. 1, str. 367; Vizner, *op. cit.* u bilj. 1, str. 1261.

Pravna osnova. Promjena pravne osnove nastaje kad se jedan ugovor zamijeni nekim drugim ugovorom. Npr. dužnik (kupac) duguje vjerovniku (prodavatelju) određeni novčani iznos na ime cijene za kupljenu stvar, pa se ugovorne strane suglase da dužnik taj iznos ubuduće zadrži kao zajam, i tako on po novoj obvezi duguje vjerovniku isti iznos - ali kao zajmoprimac. Novacijom je stvorena nova pravna osnova (u navedenom primjeru: ugovor o zajmu), dok je ranije pravna osnova (u primjeru: ugovor o kupoprodaji) prestala zajedno sa starom obvezom.

Moguća je i situacija da se jedan ugovor pretvori u više drugih ugovora, da se više raznih ugovora svedu na jedan ugovor, da se dosadašnji izvanugovorni odnos pretvori u ugovorni odnos (npr. naknada štete prouzročene građanskim deliktom sporazumno se uredi ugovorom) i sl.⁶

Glavna činidba i pravna osnova. Dikcija odredbe čl. 145. st. 1. ZOO-a "... i ako nova obveza ima različitu glavnu činidbu ili različitu pravnu osnovu" ne smije navesti do pogrešnog zaključka da se radi o alternativnom određenju ("ili - ili"), jer razlika sadržaja prijašnje (stare) i sadašnje (nove) obveze može obuhvatiti i promjenu glavne činidbe i promjenu pravne osnove. Moguće je, dakle, da ugovorne strane ugovorom o obnovi promjene i glavnu činidbu i pravnu osnovu obveze - npr. dužnik (prodavatelj) duguje vjerovniku (kupcu) na osnovi ugovora o kupoprodaji jedan stroj, pa oni ugovore da po novoj obvezi dužnik umjesto toga duguje vjerovniku određeni novčani iznos na osnovi ugovora o zajmu.

2.5. Volja ugovaratelja (*animus novandi*)

Ugovor o obnovi mora izraziti volju ugovornih strana da noviraju obvezu, dakle, njihovu namjeru i odluku da staru obvezu ukinu i zamijene je novom koju stvaraju (*animus novandi*).

"Obnova se ne predmnijeva, pa ako strane nisu izrazile namjeru da ugase postojeću obvezu kad su stvarale novu, prijašnja obveza ne prestaje, već postoji i dalje pored nove" (Vts, Pž-3343/90 od 14. siječnja 1992.).

Animus novandi mora nedvojbeno proistjecati iz sadržaja ugovora o obnovi. Volja suugovaratelja da staru obvezu zamijene novom može biti izražena i prešutno: ugovorne strane sporazumno ugovore stvaranje nove obveze koja, po

⁶ Jakšić, *op. cit.* u bilj. 1, str. 472; Vizner, *op. cit.* u bilj. 1, str. 1261.

svojoj prirodi, ne može opstojati pored dosadašnje stare obveze (npr. depozitar do sada čuvanu deponentovu stvar od njega kupi).⁷

Ne može li se iz ugovora utvrditi namjera ugovornih strana da ugase obvezu kad su stvarale novu, u slučaju dvojbe uzima se da su strane svojim ugovorom, uz postojeću, ugovorile i novu obvezu. Stara obveza ostaje pored nove, s tim da se ispunjenjem bilo koje od njih gase obje obveze (alternativne obveze).⁸

3. Što se ne smatra obnovom

Ne smatraju se ugovorom o obnovi svi sporazumi između suugovaratelja o promjeni ugovora. ZOO je izrijeком odredio što nije obnova, i to odredbama čl. 145. st. 2. i 3. koje glase: "(2) Sporazum vjerovnika i dužnika kojim se mijenja ili dodaje odredba o roku, o mjestu ili načinu ispunjenja, zatim naknadni sporazum o kamatama, ugovornoj kazni, osiguranju ispunjenja ili o nekoj drugoj sporednoj odredbi, a i sporazum o izdavanju nove isprave o dugu ne smatraju se obnovom. (3) Izdavanje mjenice ili čeka zbog neke prijašnje obveze ne smatra se obnovom, osim kad je to ugovoreno."

Drugim riječima: sporazum ugovornih strana o promjeni ili dodatku neke sporedne obveze nikad se ne smatra novacijom, pa makar te promjene suugovaratelji tako nazovu, jer se njima identitet obveze nije izmijenio. No, nema zapreke da se novacijom uz promjenu glavne činidbe mijenjaju i sporedne činidbe.

Nema novacije ni u slučaju promjene subjekata obveze, jer time stara obveza nije prestala ni nova nastala: "Time što bi obvezu ispunjenja umjesto tuženika preuzeo netko treći ne prestaje obveza obnovom (novacijom)" (Vts, Pž-1809/87 od 22. rujna 1987), te "Pri novaciji nastaje promjena istovjetnosti obveznopravnog odnosa. Stoga nije riječ o novaciji kad u slučaju prodaje ugovorne strane izmijene neki od više subjekata ugovora, i to zato što su pravna osnova ugovora (prodaja) i predmet obveze (sada prema ZOO-u: glavna činidba, nap. autora) - objekt i cijena - ostali isti" (VSRH, Rev-1836/80 od 11. ožujka 1981.).

Ni "... sporazum o izdavanju nove isprave o dugu ne smatra se obnovom" (čl. 145. st. 2. *in fine*). To se odnosi na slučaj kad bi npr. dužnik izdao vjerovniku novu mjenicu za postojeći dug. Sporazum o izdavanju takve mjenice ne smatra

⁷ Vuković, *op. cit.* u bilj. 1, str. 366; Jakšić, *op. cit.* u bilj. 1, str. 473; Vizner, *op. cit.* u bilj. 1, str. 1263.

⁸ Gorenc, *op. cit.* u bilj. 1, str. 200 i 202.

se obnovom (pa makar ga ugovorne strane tako nazvale), jer je odredba cit. st. 2. ovog članka prisilne naravi (*ius cogens*).

Drukčije je u slučaju izdavanja mjenice zbog neke prijašnje obveze. Ni takvo izdavanje ne smatra se prema zakonu obnovom, ali suugovaratelji svojim sporazumom mogu to izdavanje odrediti kao obnovu, jer je odredba st. 3. ovog članka dispozitivna (*ius dispositivum*).

4. Razgraničenje od sličnih instituta

4.1. Uvodno

Obnova ima određenih sličnosti s nagodbom i zamjenom ispunjenja, ali te institute treba razgraničiti.

4.2. Razlika između obnove i nagodbe

Prema odredbi čl. 150. st. 1. ZOO-a, nagodba je takav ugovor kojim ugovorne strane uzajamnim popuštanjima prekidaju međusobni spor ili neizvjesnost o nekom pravnom odnosu i utvrđuju svoja međusobna prava i obveze.

Ugovorom o nagodbi može se ugovoriti i obnova (vidi čl. 156. st. 1. ZOO-a), ako se u nagodbi steknu svi sastojci obnove. Ako to nije slučaj, uočavaju se slijedeće razlike između obnove i nagodbe:

1. Obnova postoji kad se vjerovnik i dužnik usuglase da se postojeća obveza zamijeni novom s tim da stara (postojeća) obveza prestaje, a nova mora imati različitu glavnu činidbu ili različitu pravnu osnovu i nema međusobnog popuštanja. Nagodbom se, pak, otklanja spor ili neizvjesnost o nekom pravnom odnosu, a obje strane tog odnosa moraju uzajamno popustiti, te

2. Kod obnove mora postojati izričita namjera i izražena volja suugovaratelja da stvaranjem nove obveze prestaje stara, dok se kod nagodbe prijašnji pravni odnos modificira (npr. smanjenjem uzajamnih tražbina), tako da prvobitni zahtjev odnosno obveza ostaju u nekom smanjenom obliku.⁹

⁹ Jakšić, *op. cit.* u bilj. 1, str. 472; Gorenc, *op. cit.* u bilj. 1, str. 209; Vizner, *op. cit.* u bilj. 1, str. 1264.

To je i stajalište sudske prakse: “Ugovor kojim stranke nisu izmijenile pravni naslov niti glavni predmet obveze (sada prema ZOO-u: glavna činidba, nap. autora) iz postojećeg ugovora, već je njime jedna strana priznala svoj dug, a druga strana pristala na obročnu otplatu duga, nije ugovor o novaciji prije postojećeg ugovora već ugovor o nagodbi” (VSRH, Rev-1426/83 od 26. siječnja 1984.).

4.3. Razlika između obnove i zamjene ispunjenja

Ponekad suugovarateljima može odgovarati da se umjesto dugovane činidbe ispuni neka druga, pa se o tome sporazumiju (zamjena ispunjenja, *datio in solutum*): “Obveza prestaje ako vjerovnik u sporazumu s dužnikom primi nešto drugo umjesto onoga što mu se duguje” (čl. 167. st. 1. ZOO-a). Tako i sudska praksa: “Obveza prestaje ako vjerovnik u sporazumu s dužnikom primi nešto drugo umjesto onoga što mu se duguje” (Vts, Pž-591/95 od 28. ožujka 1995.).

Razlika između obnove i zamjene ispunjenja je slijedeća. Kod obnove se dosadašnja (stara) obveza zamjenjuje novom, tako da stara obveza prestaje bez ispunjenja a umjesto nje nastaje nova obveza na ispunjenje. Stara se obveza gasi, dakle, prije ispunjenja nove. Kod zamjene ispunjenja prvotna (stara) obveza dužnika ne prestaje odmah, već tek kad on ispuni svoju novu obvezu. Ako vjerovnik ne primi nešto drugo, stara obveza ostaje.¹⁰

Tako i sudska praksa: “Sporno je tumačenje sadržaja konkretnog sporazuma, tj. radi li se o zamjeni ispunjenja ili o novaciji. Osnovno je raspraviti je li navedenim sporazumom među starnkama stvorena nova obnova s nakanom stranaka ostvariti obnovu. Ako je tužitelj pristao da primi lustere umjesto novčanog iznosa duga, radi se o zamjeni ispunjenja. U tom slučaju kad tuženik nije u sporazumnom roku isporučio lustere, tužitelj ima pravo zahtijevati ispunjenje prvobitne tražbine, tj. duga na isplatu cijene” (Vts, Pž-2227/94 od 25. listopada 1994.).

¹⁰ Vizner, *op. cit.* u bilj. 1, str. 1260; Gorenc, *op. cit.* u bilj. 1, str. 201, 230.

5. Učinak obnove

5.1. Temeljni pravni učinak

Temeljnu pravnu posljedicu valjanog ugovora o obnovi uređuje odredba čl. 147. st. 1. ZOO-a, koja glasi: "Ugovorom o obnovi prijašnja obveza prestaje, a nova nastaje". O prestanku prijašnje obveze i nastanku nove već je bilo riječi u dosadašnjem tekstu.

Bitno je, smatramo, naglasiti: od trenutka sklapanja ugovora o obnovi daljnji međusobni ugovorni odnosi ugovornih strana (vjerovnika i dužnika) prosuđuju se prema novo nastaloj obvezi. To je i stajalište sudske prakse: "Obveza prestaje ako su se ugovorne strane suglasile da postojeću obvezu zamijene novom, koja ima različit predmet (sada prema ZOO-u: glavna činidba, nap. autora) ili različitu pravnu osnovu. Ako strane postignu suglasnost da je dužnik, umjesto isplate cijene iz ugovora o prodaji, dužan vjerovniku vratiti zajam, vjerovnik više ne može od dužnika potraživati iznos cijene prodane stvari, s obzirom na to da je ta obveza dužnika obnovom prestala" (Vts, Pž-6092/03 od 12. srpnja 2006.).

Glede zastare u slučaju obnove, smatramo korisnim istaknuti slijedeće: kod obnove prestaje prijašnja obveza, a nastaje nova, pa dosljedno tome nova tražbina zastarjeva za vrijeme koje je određeno za zastarjelost te nove, a ne one prijašnje (stare) tražbine (vidi čl. 246. ZOO-a).

5.2. Prestanak sredstava osiguranja i sporednih prava

Prestankom glavne obveze prestaju, u pravilu, i sva sredstva njezina osiguranja, kao i sva ostala sporedna prava vezana uz prijašnju obvezu. Tako određuju odredbe čl. 147. st. 2. i 3. ZOO-a, koje glase: "(2) S prijašnjom obvezom prestaju i zalog i jamstvo, osim ako je s jamcem ili zalogodavcem drukčije ugovoreno. (3) Isto vrijedi i za ostala sporedna prava koja su bila vezana za prijašnju obvezu." Tako će se npr. primljena stvar u zalog morati vratiti zalogodavatelju (onome tko je zalog dao - dužniku ili nekom trećem).

Pravilo o prestanku sporednih prava i sredstava osiguranja pozna iznimku: ugovor stranaka, odnosno ugovor s jamcem ili zalogodavcem. Tako npr. ugovorne strane mogu se sporazumiti da dosadašnja ugovorna kazna vrijedi i za novu obvezu, odnosno s postojećim jamcem ili zalogodavcem ugovoriti da će od sada osiguravati ispunjenje novo nastale obveze.

5.3. Solidarnost dužnika i solidarnost vjerovnika

Solidarnost dužnika. Prema odredbi čl. 46. st. 1. ZOO-a, obnovom koju je vjerovnik učinio s jednim solidarnim dužnikom oslobađaju se i ostali dužnici. Ako je, dakle, učinjena obnova između vjerovnika i samo jednog solidarnog dužnika glede cijelog duga, postoji zakonska predmnijeva da ona djeluje prema svim ostalim solidarnim dužnicima tako da se svi oni oslobađaju obveze. Nova obveza nastaje samo za onog solidarnog dužnika koji je sudjelovao u obnovi, a ostale solidarne dužnike koji u tome nisu sudjelovali nova obveza više ne obvezuje. "Ako su vjerovnik i dužnik obnovu ograničili na dio obveze koji dolazi na ovoga, obveza ostalih ne prestaje nego se samo smanjuje za taj dio" (čl. 46. st. 2. ZOO-a). Ostali dužnici, dakle, i dalje solidarno odgovaraju za preostali umanjeni dio duga.

Solidarnost vjerovnika. Prema odredbi čl. 57. ZOO-a, obnovom između dužnika i jednog vjerovnika smanjuje se solidarna obveza za onoliko koliko iznosi dio te tražbine vjerovnika. Obnova u smislu ove odredbe znači samo smanjenje obveze dužnika prema ostalim solidarnim vjerovnicima za onoliko koliko iznosi dio tražbine vjerovnika koji je sklopio obnovu s dužnikom.¹¹

6. Nevaljanost i utrućenje prijašnje obveze te učinak poništaja

O nevaljanosti i utrućuću prijašnje obveze (čl. 148. ZOO-a) i o učinku poništaja (čl. 149. ZOO-a) pisali smo naprijed (vidi *supra* 2.2.).

III. ZAKLJUČAK

Prema Zakonu o obveznim odnosima obnova (novacija, lat. *novatio*) je ugovor između vjerovnika i dužnika kojim postojeća obveza prestaje i zamjenjuje se novom, s tim da novi ugovor ima različitu glavnu činidbu ili različitu pravnu osnovu. Promjena neke sporedne činidbe ne smatra se obnovom.

Za obnovu se moraju kumulativno ispuniti sljedeće pretpostavke: 1. postojanje valjane (stare) glavne obveze, 2. volja stranaka da postojeću obvezu zamijene novom, 3. različitost glavne činidbe ili pravne osnove, te 4. volja ugovaratelja (*animus novandi*).

¹¹ Gorenc, *op. cit.* u bilj. 1, str. 90, 100.

Ako je prijašnja obveza bila pobojna, moguća je pravovaljana obnova, ali samo ako je dužnik znao za razlog pobojnosti. Uzima se tada da se dužnik, pristajući na novaciju, odrekao prava na pobijanje ugovora iz kojeg potječe obveza koja se novira. Ako dužnik nije znao za pobojnost prijašnje obveze, ovlašten je zahtijevati poništenje ugovora o obnovi; kad je ugovor o obnovi poništen, smatra se da nije bilo obnove i da prijašnja obveza nije prestala postojati.

Obnova ima određenih sličnosti s nagodbom i zamjenom ispunjenja, ali se ipak razlikuje od ovih instituta. Kod obnove mora postojati namjera i izražena volja ugovornih strana da stvaranjem nove obveze prestaje stara, dok se kod nagodbe prijašnji pravni odnos modificira tako da prvobitni zahtjev odnosno obveza ostaju u nekom smanjenom obliku. Kad je riječ o odnosu obnove i zamjene ispunjenja, razlika je slijedeća: kod obnove se dosadašnja obveza zamjenjuje novom tako da stara obveza prestaje bez ispunjenja, dok kod zamjene ispunjenja prvotna obveza dužnika ne prestaje odmah - već tek kad on ispuni svoju novu obvezu.

Temeljni pravni učinak valjanog ugovora o obnovi očituje se u tome da prijašnja obveza prestaje, a umjesto nje nastaje nova. Prestaju i sredstva osiguranja (npr. zalog, jamstvo) koja vezana uz prijašnju obvezu, kao i sva ostala sporedna prava - ako nije drukčije ugovoreno.

Summary

Hrvoje Momčinović*

RENEWAL (NOVATION) ACCORDING TO THE OBLIGATIONS ACT

According to the Obligations Act (Official gazette, Nr. 35/05 and 41/08), renewal (novation, lat. novatio) is a contract between the creditor and debtor in which the existing obligation is terminated and is replaced by a new one, while the new contract has a different main obligation or different legal basis. Change of a subsidiary obligation is not considered a novation.

For the novation it is necessary to cumulatively fulfil the following assumptions: 1. existence of a valid (old) main obligation, 2. will of the parties to exchange the existing obligation for a new one 3. difference between the main obligation or the legal basis, 4.

* Hrvoje Momčinović, LL.M., Judge of the Constitutional Court in retirement, Trg sv. Marka 4, Zagreb.

will of the contractor (animus novandi). If the previous obligation was voidable, a legally valid novation is possible, but only if the debtor knew for the reasons of avoidance. It is then taken that the debtor, by agreeing to novation, has given up the right to void the contract from which the obligation arises that is being renewed. If the debtor did not know about the avoidance of the previous obligation, he is authorised to demand the termination of the contract about novation; after the contract on novation was terminated, it is considered that there was no novation and that the previous obligation did not stop.

Novation has certain similarities with settlements and exchange of fulfilment, but still differs from these institutes. With novation, there has to be an intention and expressed will of the contract parties that by creating the new obligation the old one ceases to exist, while with settlement the previous legal relation is modified so that the first claim or obligation remain in some limited form. When talking about the realtion of novation and exchange of fulfilment, the difference is the following: with novation the existing obligation is exchanged with a new one so that the old obligation ceases to exist without fulfilment, while with exchange of fulfilment the first obligation does not cease immediately - it ceases after he completes his new obligation.

The basic legal impact of the legally valid contract on novation is shown in the fact that the previous obligation ceases to exist, and a new one starts instead. Means of insurance connected to the old obligation cease to exist as well (e.g. deposit, guarantee), as well as all the other subsidiary means - unless otherwise agreed upon in the contract.

Key words: main obligation, novation, renewal, legal basis

Zusammenfassung

Hrvoje Momčinović*

DIE NOVATION NACH DEM OBLIGATIONENGESETZ

Nach dem Obligationengesetz (Amtsblatt Narodne novine Nr. 35/05 und 41/08) ist die Novation (novatio) ein Vertrag zwischen einem Gläubiger und einem Schuldner, durch den die bestehende Schuld erlischt und durch eine neue ersetzt wird, wobei sich der neue Vertrag auf eine andere Hauptleistung oder einen anderen Rechtsgrund bezieht. Die Veränderung einer Nebenleistung gilt nicht als Novation.

* Mag. Hrvoje Momčinović, Richter am Verfassungsgericht der Republik Kroatien a.D., Trg sv. Marka 4, Zagreb.

Für die Novation müssen kumulativ folgende Voraussetzungen erfüllt sein: 1. das Bestehen einer gültigen (alten) Hauptschuld, 2. der Wille der Parteien, die bestehende Schuld durch eine neue zu ersetzen, 3. die Unterschiedlichkeit der Hauptleistung oder des Rechtsgrundes sowie 4. der Wille der Vertragsparteien (animus novandi). War die frühere Schuld anfechtbar, so ist eine rechtsgültige Novation möglich, allerdings nur, wenn der Schuldner den Grund der Anfechtbarkeit kannte. Dann wird davon ausgegangen, dass ein Schuldner, der der Novation zustimmt, auf sein Recht, den Vertrag, aus dem die erneuerte Schuld hervorgeht, anzufechten, verzichtet hat. Wusste der Schuldner nicht von der Anfechtbarkeit der früheren Schuld, ist er berechtigt, die Aufhebung des Novationsvertrags zu verlangen. Ist der Novationsvertrag aufgehoben, gilt, dass es keine Novation gab und die frühere Schuld nicht erloschen ist.

Die Novation hat gewisse Ähnlichkeiten mit dem Vergleich und dem Erfüllungseratz, unterscheidet sich aber von diesen Instituten. Bei der Novation muss die Absicht und der bekundete Wille der Vertragsparteien bestehen, dass mit Entstehung einer neuen Schuld die alte erlischt, während beim Vergleich das frühere Rechtsverhältnis modifiziert wird, sodass der ursprüngliche Anspruch beziehungsweise die Schuld in einer geminderten Form weiter bestehen. Zwischen der Novation und dem Erfüllungseratz wiederum besteht der Unterschied, dass bei der Novation die bisherige Schuld durch eine neue ersetzt wird, sodass die alte Schuld ohne Erfüllung endet, während beim Erfüllungseratz die ursprüngliche Schuld des Schuldners nicht sofort erlischt, sondern erst, wenn er seine neue Schuld geleistet hat.

Die grundlegende Rechtswirkung eines rechtsgültigen Novationsvertrags äußert sich darin, dass die frühere Schuld erlischt und statt ihrer eine neue entsteht. Auch Sicherheiten (z. B. Pfand, Bürgschaft), die an die frühere Schuld geknüpft waren, sowie sonstige Nebenansprüche erlöschen, sofern nichts anderes vereinbart wurde.

Schlüsselwörter: Hauptleistung, Novation, Erneuerung, Rechtsgrund

